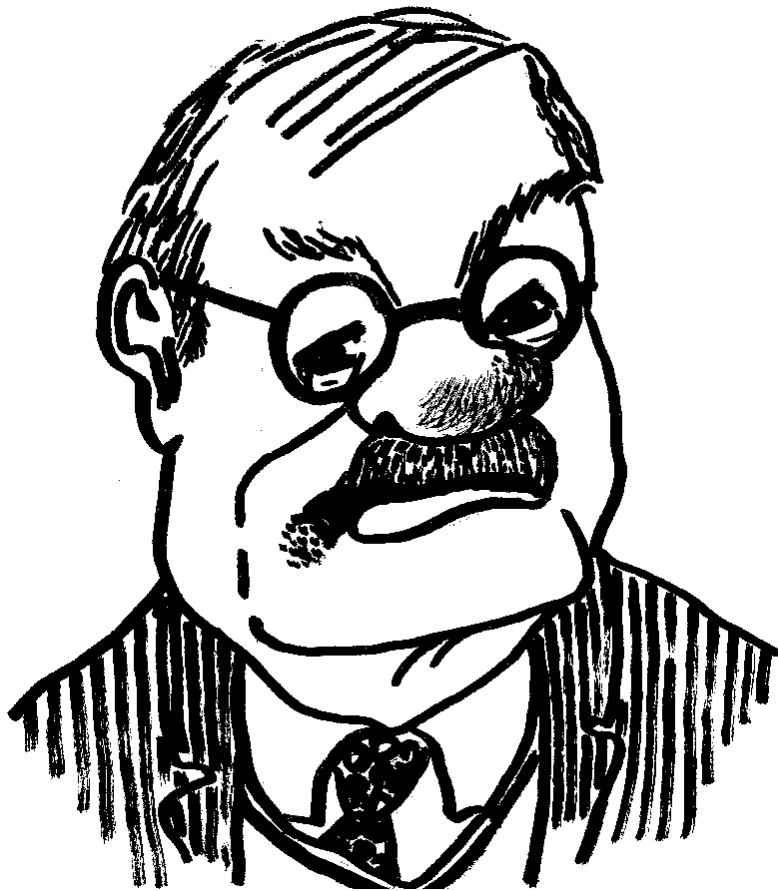

Tom Kristensen: *Nat i Berlin 1921* (1927)

Om illustrationen side 160

Carl Jensen: Forsidetegning til "*Verdslige Sange*" (1927)

Maleren og tegneren Carl Jensen (1887-1961) debuterede som tegner som ganske ung og var de følgende år en flittig medarbejder ved *Klods-Hans*, der var et af tidens førende vittighedsblade. Fra 1905 til 1958 var han tegner ved forskellige københavnske dagblade, fra 1921 fast medarbejder ved dagbladet *Politiken*, hvor han bl.a. fungerede som reportagetegner og satiretegner, ligesom han udførte en lang række karikaturtegninger af tidens førende politiske personligheder.

Opgave:

Otto Gelsted skriver i slutningen af sin anmeldelse af samlingen *Verdslige Sange* i *Politiken* bl.a.:

Carl Jensen har tegnet en Række helsidestegninger til Digtene. Han er en udmærket Portræt- og Bladtegner, men mindre sikker som

Bogillustrator. Ikke altid vil hans Tegninger klæde Digtene og Bogen.

Giv en beskrivelse af illustrationen til "Nat i Berlin 1921" side 160 og diskuter på baggrund heraf, om Gelsted efter jeres mening har ret i sin karakteristik af Carl Jensen som bogillustrator.

Forslag til arbejdsopgaver i "Nat i Berlin 1921"

1. Lav en illustration til teksten, som især lægger vægt på spillet mellem hest og kvinde i digtets sidste strofer.
Sammenlign jeres egne illustrationer med Carl E. Jensens forsideillustration.
2. Flere forskellige kunstnere har sat musik til "Nat i Berlin 1921".
Find på nettet gruppen *Glimtvis'* fortolkning af digtet og diskuter i hvor høj grad den understreger digtets stemning og holdning.
3. Opdel teksten i hovedafsnit.
Skriv derefter en kort novelle, der har samme overordnede handling som digtet. Diskuter i forlængelse heraf, hvilken betydning valget af genre har for digtets stemning og holdning.
4. Tom Kristensens forfatterkollega Otto Gelsted anmeldte samlingen *Verdslige Sange* og skrev om digtet "Stormmaane" bl.a.: "Den heftige Svingning mellem Ro og Uro, Storm og Stilhed i Tom Kristensens Mentalitet, der er et saa afgørende Træk hos ham, har her fundet et dybt naturlyrisk Udtryk".
Overvej hvordan splittelsen mellem ro og uro kommer til udtryk i "Nat i Berlin 1921".
5. I Torben Brostrøms artikel, der er optrykt herunder, påpeger han en parallel mellem "Nat i Berlin 1921" og Johannes V. Jensens digt "Paa Memphis Station".
Læs de to tekster i forlængelse af hinanden og overvej hvilke ligheder og forskelle der er mellem teksterne.

Overblik over læsningerne af "Nat i Berlin 1921"

Læsning 1 (Kai Friis Møller, 1927): Digtet er et tidstypisk storbydigt

Læsning 2 (P. H. Traustedt, 1948): Digtets eksperimenterende lyriske form afspejler forfatterens indre kaos

Læsning 3 (Alf Henriques, 1948): Teksten er et standardeksempel på, hvordan sproglige billeder etableres i en litterær tekst

Læsning 4 (Finn Hauberg Mortensen, 1976): Digtet kan opfattes som en

freudiansk spaltning mellem fornuft og følelse

Læsning 5 (Bent Haugaard Jeppesen, 1990): Digtet udtrykker en sjælelig spaltning mellem åndelig kærlighed og seksualitet

Læsning 6 (Lars Puggaard, 1998): Digtet spiller raffineret på forskellige billedplaner og på forholdet mellem form og indhold

Læsning 7 (Peter Stein Larsen, 2001): De ubevidste drifter fører til angst

Arbejdsopgaver til læsningerne

1. Giv en analyse af Kai Friis Møllers anmeldelse (læsning 1) og diskuter, hvilke kriterier der lægges vægt på i anmeldelsen. Sammenlign Kai Friis Møllers anmeldelse med Otto Gelsted anmeldelse, der er optrykt herunder.
2. Sammenlign læsning 2 og læsning 6 med henblik på at afdække, hvordan de to skribenter anvender de forskellige metriske iagttagelser til at opnå bedre forståelse af digtets indhold.
3. Sammenlign læsning 4 og læsning 7 med særligt henblik på at vurdere de to læseseres anvendelse Freuds personlighedsteorier i deres fortolkning af digtet.

Supplerende tekster

Otto Gelsted: En Karakterfuld Digtsamling, Anmeldelse af "Verdslige Sange" (Politiken, 18-12-1927)

Otto Gelsted (1888-1968), kulturdebattør, oversætter, film- og litteraturanmelder og herudover en anerkendt forfatter, der især er kendt for sin lyriske produktion.

Det er en broget Samling Vers, Tom Kristensen har udsendt, men i al deres Forskellighed bærer de Mærket af hans ejendommelige Talent. Naar han skildrer sin underlige Angst ved alle de Buketter han fik af sin pige og maatte bære gennem Gaderne ved højlys Dag, saa genkender vi en Tone, der er fortrolig fra "Fribytterdrømme".

Det er alt for stor Gebærde
at gaa rundt med en Buket
i den blomstertomme Gade,
hvor kun Stjernerne staar tæt

Det er svært at være ærlig
I sin Glæde og sit Savn.
Det er vanskeligt at vandre
med en Blomst i København

Eller tag et Digt som "Vaarvise" med dets Vaartosseri og løjerlige vokaløkonomiske Omkvæd – en fortræffelig gennemført Sang, hvis Snurighed er helt Tom Kristensen'sk.

I andre Digte giver han smaa Kærlighedsscener og Københavnerbileller, som i Arken, der skilrder et Stævnemøde uden for en ny, endnu ubeboet Kaserne. Endnu nærmere Kernen i hans Væsen naar et andet Stævnemødedigt, "Stormmaane". Mens Rummet duver i Stormen og Lys og Skygge blinker fra Maane og Skyer, finder hans Haand Hvile mod den Elskedes Bryst.

Min Haand i Hvile er en Haand som følger
dit Bryst og skaber Tryghed i dit Sind
og i den milde Bue mellem Bølger
er Stormens Dal, hvor Stilhed glider ind.

Den heftige Svingning mellem Ro og Uro, Storm og Stilhed i Tom Kristensens Mentalitet, der er et saa afgørende Træk hos ham, har her fundet et dybt naturlyrisk Udtryk.

I et andet Digt "Hinsides" antager Følelsen et næsten oversanseligt Skær og nærmer sig Mystikken.

Nathimlen lyser
Højt i sin Blaanen
Alt er forstummet
Miraklerne sker.
Sommeren fryser
til Is omkring Maanen.
Stuen er Rummet
Gardinerne sner

Digterens Længsel efter Renhed og Ro faar endelig i Samlingens sidste Digt "Græs" Udtryk i et Billede, der erindrer om et berømt Digt af Max Dauthendey¹ – det, hvori han taler om at blive mindre og til sidst sammen med sin Elskede stige ind i en Musling og gro der som to Perler. Paa lignende Maade hører Tom Kristensen, mens han ligger med ansigtet nede i det høje Græs stemmer kalde paa sig fra de grønne Spidsbueporte: kommer du nu – ja, svarer det i ham, naar mit Vanvid og mine Drømme om Storhed er omme, da vil jeg komme, da er jeg lille og lykkelig nok!

Der er andre svagere Digte i Bogen. Men helhedsindtrykket er betydeligt.

¹ tysk digter og maler (1867-1918)

Torben Brostrøm: Modernismens mismod, Tegnérsmfundet Lund 1980.

Torben Brostrøm (født 1927), professor ved Danmarks Lærerhøjskole, indflydelsesrig dagbladsanmelder, der i 1960'erne blev en slags talsmand for den nye modernisme

En sådan jeg-oplevelse af ekstrem subjektivitet fik i den videre løsrivelse fra helhedstanken nye analytiske udtryk. Således hos Tom Kristensen, hvor den ubevidste verden leverede nyt materiale til beskrivelse af jeg'ets reaktion på den ydre verden, således i hans "Nat i Berlin 1921", udgivet i *Verdslige Sange* 1927. Som Johannes V. Jensen i Memphis er han halvt vågen, halvt blundende og blander indtrykkene af droskehestenes trav med ludernes trippen og hans egen hjertebankende kentauriske drift. Han ligger i sin hotelseng og lytter:

Op ad Trappen, op ad Trappen
bumper, dumper Hov og sko
En erotisk Hestestønnens
har forjaget al min Ro.

Driftens erotiske svartalf² har forvansket hans sanser til skræk og væmmelse, sådan at lyde på hotelgangen sender rædselsstriber ned ad ryggen på hans sjæl. Og dette er hvad den helt fysiologiske sjæl registrerer:

Og en Hoppe, bred og bullen
løber Mulen dumpt imod,
saa et Torskesmut af Afsky
plumper i mit vaagne Blod.

Det er langt fra nogen moralsk forkastelse af den kommercialiserede eros som er på spil. Der er ingen overbevisning eller tro, ingen idealitet til at fremkalde sådanne forestillinger. Derimod primitive spontanreaktioner, forstærkede, fordi de ikke indgår i et værdisystem, ekstreme, fordi de er og vil sig selv. Følelserne bliver i kroppen og ophæves i indelukket væmmelse frem for at afledes. Men de transformeres til ord.

Thorkild Bjørnvig: Kentaur, Centrum 1983

Thorkild Bjørnvig (1918-2004), forfatter, mag. art. og dr. phil. på en afhandling om Martin A. Hansens forfatterskab.

Men også den anden linje, kentauren som den dyriske hensynsløst begærende og rå, findes repræsenteret i senere digtning, netop i den danske er der et godt eksempel. Det er et digt af Tom Kristensen og hedder "Nat i Berlin 1921". Der er det ejendommelige ved det, at det handler om kvindelige kentaurer! Og dette påmindrer en om det ligeså ejendommelige, at sådanne fandtes ikke i den

græske myte; kentaurene forplantede sig ved hopper, og disse kastede åbenbart kun kentaurføl af hankøn, ret beset en mærkelig ting, når man betænker, at både uhyrer og guder ellers forefandtes i begge køn – og at der jo absolut intet androgynagtigt, dobbeltkønnet er ved den, men noget uforblandet mægtigt hingstagtigt. Ligeså afgjort står Tom Kristensens kvindelige kentaure for den hoppeagtige hensynsløse seksuelle aktivitet – ikke som noget oprindeligt, men som en rå uskøn og smilløs liderlighed efter et forfald; det er det febrile, desperat udsvævende brutale og glitrende Berlin efter første verdenskrig, hvor digteren ligger på sit hotelværelse og ikke kan sove for lyden af droscheheste - og kvindetrav, der i hans fantasi forblendes og sammensmeltes:

Hør da brager det mod døren
med en klodset hestesko,
og mod dørens fyldig kysser
kvindelæber sig til ro

Dette er det gamle kentauremareridt, blot med kønsforbytning, det er ikke en kvinde-, men en mandsrøver der er ude, og den karakteristisk, digtet munder ud i, viser hvordan den anden linje, den brutaliserede seksualiserede kentaureforestilling, parallelt med Chiron-linjen hos Guerin og Hölderlin lever i bedste velgående:

Intet smil forædler lysten.
Intet blik forhindrer mord.

Hvilken afstand mellem denne kentaurevision og Guerins! Det er ikke mord og liderlighed, men de højeste ting, der beskæftiger Chiron og den berettende kentaure Makareus i deres sidste samtaler.

